

Előfizetési ár:
 Évnyegyedre vidéken 2 ft. 50 kr.
 helyt 2 — 24 —
 vidéken 5 — 40 —
 helyt 4 — 48 —

HETILAP

A Hetilap megjelen hetenként
 kétszer, szerdán és szombaton
 egy-egy íven. — A hirdetések
 négyezer hasábozott sorának
 ára 3 pkr.

az ipar-világ, tudomány, művészet s szépirodalom köréből.

47. szám

Kolozsvártt Szerda aug. 24.

1853.

Tartalom:

A vegytan mint a gazda házi barátja. — A cserkeszek. Cs. — Kétségbeesett gyógy mód. — Levelezések: Dézs, Torda, Brassó, Radna, Szojka. — Hírfüzér. — Mozaik. — Hirdetések.

A vegytan mint a gazda házi barátja.

Az aranycsinálás, a bőlcskek köve s minden betegség, sőt még a halál ellen is általános óvszerű szolgáló gyógyszer feltalálása volt azon kitűzött cél, melyre a vegytan gyermekkorában törekedett; ámde ezen gyermekálmok eltűntek mint a füst és pára, mihezt az e mezőn tett nyomozások mélyebb belátást, tisztább ítéletet eredményeztek. A kövekből az érczeket kiválasztani, a természet országában előforduló terményekből orvosságot készíteni, ez lön a további feladat, melyet a vegytan elébe állítottak, és e tanak ezen iránybani nagy kifejlettsége elég tanúságot teszen arról, hogy feladata megoldásában elég ügyességgel járt el. Itt még nem lehetett megállapodni. Mintegy 50 évvel ezelőtt kezdé ezen tan befolyását az iparvilágra is gyakorolni; és hogy e mezőn minő bámulatos eredményre, az iparüzés tökélyesítésére, egyszerűsítésére vezette híveit, az legott szembe tűnik, ha a mai kor iparczikkeit csak a mult századával is összehasonlítjuk. S ha egyelőre az önféjü praxis nem is akart neki baráti jobbot nyújtani, bizalmatlanságát a vonzó eredmény láttára csakugyan elvesztette, s ma már mint elválhatlan barátok karöltve munkálnak.

Elvégre az újabb időben ezen vegytan erejének teljes hatalmával a növényekben és állatokban mutatózó jelenségek kitanulására adta magát. Vajjon miből állanak ezen testek? honnan veszik alkatrészeit, tápszereiket? Ez utolsónak minő változásokon kell átmenniök az élő növényben és állatban, hogy azok táplálkozását és növést elmozdítsák? Ily kérdéseket tön maga elébe, s ezen feladat főképe az, minek megoldásán a vegytan jelenleg dolgozik. A vegytan ezen ágát, minthogy végcélja az élet feltételei kinyomozása, általában physiologiai vegytannak nevezték; azt a részét pedig, mely ezen nyomozások eredményét a mezei gazdára nézve hasznosítani törekszik, gazdasági vegytannak nevezik.

De vajjon a vegytan képes-e valósággal hasznos befolyást gyakorolni a mezei gazdászatra? A vegytanárök és némely oly gazdák, kik vegytani ismeretekkel bírnak, erről tökéletesen meg vannak győződve, ellenben más oldalról elég gyakran hallhatja az ember mondani: mit? könyvből gazdászkodni? isten mentsen meg minket ettől! tudós, könyves gazda még egy sem boldogult, és állhatatosan tagadják, hogy a vegytani ismereteknek valami haszna lehetne a gazdászatanban. Talán a vegytan tulajdonképeni mivoltának előadása, s jelesen ha kimutatjuk, minő hatalmas rugóul szolgál más iparágak kifejletésére, eszközül szolgál némely elbitélet meg-

döntésére, talán a kételkedőket hasznosságáról meggyőzi, s kiváltképen pedig arra vezet, hogy vegytani ismereteknek sem felette sokat, sem igen kevés befolyást ne tulajdonítsunk.

Mindenki tudja, hogy a vas a kemény tűzben vassalakká, a nedves levegőn vagy földben vasrozsdává változik, hogy a kinyomott szőlőnedv lassanként borrá, ez pedig eczetté változik; tudjuk, hogy a fa a kemeztében, az olaj a lámpában elégs után odalesz, hogy az állati és növényi anyagok idővel megromlanak, elrothadnak s végre elemnyésznek.

A vassalak és rozsdá nem egyebek átváltozott vassal; a vas kemény, szíjas, szürke és fénylő, a tűzben a mellett, hogy sulyosbul, barna és törékeny, a nedves levegőn pedig sötét-sárga és porlóvá lesz. A bor sem egyéb, mint átváltozott must; azon édességből, melylyel a must birt, a borban semmit sem találhatni, hanem szeszes, hevítő és kábitó hatást gyakorol, mely tulajdonokkal a must nem birt. Az eczet átváltozott bor, ize és szaga savanyu, ha megiszszák, nem kábit és hevit, hanem hűsít, lankaszt. Az elégs alkalmával eltűnő fa és olaj pedig a levegőben keresendők; mindkét anyag az elégs alkalmával levegőnemmé változik, mely átváltozás meleg és világosság kíséretében történik. Egészen hasonló azon változás is, melyen a rothadó állati és növényi anyagok átmennek, ezek is rothadás vagy senyvedés alkalmával légnemékké változnak, melyek egy része büdös szokott lenni.

Az ily változásokat, minőkkel akárhol minden lépten nyomon találkozunk, vegytani műfolyamoknak nevezik; ezek által a testek gyakran meleg vagy tűzkifejlet kíséretében oly egészen megváltoznak, hogy egészen más tulajdonságokkal felruházott testek jönnek létre. A vegytannak tehát az a feladata, hogy kinyomozza, mikép történnek a természetben ezen átváltozások, vagy vegytani műfolyamok, mi az oka, hogy átváltoznak és minő szabályozó törvény szerint megy végbe ezen átváltozás. Ha pedig ezt akarja tudni, akkor legelőbb is azzal kell tisztába jönie, hogy minő alkatrészekből állanak ezen testek, melyek átváltozását ki akarja tanulni; eképe a testeket fel kell bontania, alkatrészeit különválasztania.

Azon egyszerű anyagokat, melyeket több alkatrészekre felbontani nem tudnak, elemeknek, egyszerű testeknek nevezik.

A szétbontás az összerakás ellenkezője; igen természetesen jöttek tehát a vegytanárök ezen gondolatra, hogy a mit elbontottak, azt összerakni is megpróbálták, valamint azt is, hogy a természetben mutatózó jelenségeket mesterségesen utáncsinálják, hogy megkísérették, ha vajjon nem sikerül-e a természeti testeken kívül a vegytani műfolyamok segítségével egészen új testeket előállítani. Így származott aztán ezen tan vegytan nevezete. Azon számtalan felfedezések és találmányok, melyek ezen kísérleteket koszorúzták, ismeretesebbek, hogysem állításunk igazolására példákat kellene felhordanunk.

Mig a vegytan csak választott és vegyített mérték és mérleg nélkül, addig csak pró-

bamesterség volt. A mérleg tette tudományyá. A mi a hajósnak a compász, az a vegytanárnak a mérleg; mert habár a tengert a compász feltalálása előtt is áthajózták, de bizonyos célra csak ennek feltalálása után törhetnek; így a vegytanban a mérleg az irányadó, mindenre képes próbaköve; ez vezet bontásban és vegyítésben biztosságra. Ezen biztosság az, mit természeti törvénynek neveznek. Ily törvényei a tannak nagy számban vannak, de épen ezek teszik tudományyá, még pedig mindenkire nézve hasznos tudományyá.

A cserkeszek.

(Vége.)

Az éghajlat, mely alatt a cserkeszek laknak igen kellemes és a levegő egészséges. Rabszolgákkal, szarvas-, ökör-, tigris-bőrökkel és viaszszal, mit az erdőkben bővséggel találnak, kereskednek. Nincs pénzük, csupán a cserekereskedést ismerik, s köntösseik, ha nincsenek hadban, egy veres színű karton ingből s hasonló nadrágból áll, de a mely hogy a lovaglásban és futásban akadályul ne legyen, térden alól szorosan a lábszárhoz takarózik, s egy kurta ványolt gyapju vagy daróc-köpenyegből, melyet, minthogy a testnek csak felét takarja el, félvállra vetnek, a honnan a szél fú. A térdekig felér valami félharisnya-féle, melyet kivarrott széles szalagokkal oda kötnek.

Ennek a természet népének rendes itala a víz, melyet mézzel és kevés köleskásával is együtt megfőznek. Ennek az a részegítő ereje van, a mi a bornak; de a cserkeszek nem igen adják magokat a részegségnek. Igen nagyon szeretik a tejes eledeleket. Kenyer helyett valami köles lisztből készült rozszüteménnyel élnek, melyhez só nem járul. Azt hiszik, hogy az ő tiszta forrásai vize, a tejes eledelek és a sötöli magok eltartóztatása sokat segít az ő asszonyaik szépségén.

A mint a cserkeszek, úgy élnek az abházok is, azzal a különbséggel, hogy a vadat és halat, a mit amazok megfőznek és sütnék, csaknem nyersen eszik. Nagybőrára bőrből álló ágyaik virágokkal, náddal és szittyóval vannak töltve. Mihelyt a fu a dajka kezéből kijő, tőstént kezdik azt keményíteni s testi erejét és ügyességét kiképezni. Az ifjat vivni, lovagolni, mászni, ugrálni s nyíllal, puskával, pisztolylyal célt löni tanítják. Nagy gondot fordítanak még a költészet és ékeszolás mestersége kiképezésére is, hogy a férfivá ért ifju a népgyülesekben magának befolyást szerezhessen. Mert itt nincs előjog. Mindennek, a ki jogositva van a részvétre, csak egy szava van, s a szavazat többsége dönti el az ügyet.

A nép három osztályra szakad: fejedelmi, nemesi és közzszabad osztályra. Mindegyiknek van szava a tartományi és törzsöki gyűlésben, csak a rabszolgáknak nincs, mert ezeket nem számlálják a néphez, hanem csak úgy nézik, mint dolgot. A három osztálynak köntösében is kevés a különbség. Csak a fe-

jedelmek és nemesség viselnek veres fűzött topánkát, s úgy tetszik, hogy ez a harmadik rendnek nem szabad. Különösen nagyon becsülik a cserkeszek feleségeiket, a kik sokkal nagyobb szabadságban és tisztelőben állanak, mint akárhol másutt keleten. Ezek a természettől oly kedvezőleg felruházott szép asszonyok, mint hiteles utazók bizonyítják, nagy mértékben meg is érdemlik ezt a kitüntetést, mert ők a maguk módja szerint szemérmesen, tisztán és erkölcsösen viselik magukat.

A nőnem sok izlést és értelmességet tanusít. A legkisebb is, ha az ő munkáikat az ember vizsgálja, csinos gondossággal van készítve. Nagybárá úgy öltözködnek mint a férfiak, csak van még egy köpenyegjük, mely testüket tetőtől fogva talpig befedi s elől vagy nyitva van, vagy ezüst kapcsokkal összekapcsolva. Fejökön kerek tarka sapkát viselnek, melyre hosszú fátyol van akasztva; hajok hosszú fürtökben vagy fonadékokban függ le. Arczuk többnyire kezökre, vonásaik nemesen kinyomva, szemeik feketék s csillagisták, nővéjük karcsu, mozgásuk könnyű és szabad, fesztelen.

A férfiak is nemesen vannak alkotva. Maguktartása méltóságos, s minden szabad lakos, ki az eke után lépdel, magas sugár növéseivel, könnyű mozdulattal, bátor tekintetével, nemes büszkeséggel fölemelt fővel fejedelemnek lenni tetszik.

A férfiak legnagyobb ékszere fegyvere, mely nélkül közhelyen soha meg nem jelenik, s a milyen adakozólag ajándékoz köntösöket és egyéb portékákat, épen úgy nem ad soha egy fegyvert is, a mire mindenit fordítja, mit portyázása alkalmával szerez. Kedvencz lovától sem válik meg akár mi áron is, s nyergét és kantárját mindig pompás állapotban tartja.

A milyen vendégszeretők minden idegen iránt, mégis minden, a ki a nélkül, hogy előre a megye valamely tagja oltalmával magát biztosította volna, a tartományba belépni mer, menthetlenül rabszolgaságba esik. A rabszolgai munkákra fordított muszkák száma náluk több ezerre menyen. De az elfogott lengyeleket mint barátokat úgy fogadják; ennél fogva azok is, kik a Kaukázuson muszka szolgálatban vannak, néha csoportosan mennek által a cserkeszekhez.

A cserkeszeknek egy fővonása a szoros mértékletesség; oly tulajdonság mely nekik a hadakozásban igen nagy hasznukra van. Csak mikor vendége van, gazdag bővséggel hozatja fel a cserkesz az ételeket ilyenkor a marhakecske-juhúsnak, valamint szintén mindenemű halaknak és madaraknak nem lehet hiányozni. Azon kívül megelégszik a büvelyes veteményekkel, zöldséggel és tésztaemével. A lovak tarisnyát akaszt nyeregkapájába teli főtt köleskásával s ezzel él néha a csata és erőmegfeszítés daczára is több napokig. De épen ez a nagy mértékletesség az, a mi a cserkeszeknek késő vénséget szerez s őtet sok nyavalyátul megóvja.

Ilyen ez a bátor hegyi nép a sebesen rohanó folyamok mellett, melyek aranyot és ezüstartó tartó érczeket vívén magokkal, gyors haladással sietnek a tenger felé, s még már nagy Péter, a mai Orosz birodalomnak teremője, ki a napkeleti, fekete és kaspi tengereknél mindenütt meg akarta lábát keményen vetni, hogy onnan hodolható terveit egész Europa ellen intézhesse, tapasztalta a cserkeszek nyakasságát, s az ő következői, kik óriási léptekkel haladtak elő a tőle kijegyzett ösvényen, ugyan arra találtak.

Tábornagy Paskewits herczeg volt az első, ki az újabb időkben szerencsét próbált a cserkeszek ellen, s egész Europa hitte, hogy azon erő előtt, mely kevéssel az előtt Persiát és a török portát megálázta, önkénytelen meghajolnak, de ez a következtetés hibás volt. A harcban és veszedelemben megedződött ezen derekas népnek bátorsága és ereje, s

nagy vesztesékekkel üzettek vissza az oroszok. Nem járt jobban Emanuel hadvezér és báró Rosen, kik Paskewits után vezérelték az orosz seregeket, s Wiháminoff tábornok, ki 1834, 1835 és 1836-ban azon meghiagyással ment volt a cserkeszek ellen, hogy Angoától fogva Ekatherinodárig hadi utat készítsen az elleneseges tartományon át, ezen három esztendő alatt, minden lehető erőlködés mellett is, a Kubán hal partján csak néhány sánczolásokat volt képes felhánytatni, mint p. o. a nagy herczegné Olga Olgincskiről nevezett, s azt is csak tetemes, különösen tisztelnek veszteségével. Az oroszok nem maradhattak az ellenség földén, s mindenkor november közepén vissza kellett vonulniok Kubán felé. Nem kevésbé szerencsétlen volt az 1837-ik esztendői hadjárat is. És midőn 1829-ben tábornagy Rajefszki kapta a főparancsnokságot, s a Kaukázus népeit felkérte, hogy magokat önkénynt adják alá a császárnak, a cserkeszek felelete keserű gúnyt és engesztelhetetlen ellenségeskedést lehellett az orosz uralkodás ellen.

Cs.

Kétségbeesett gyógymód.

(Sebészek számára)

Persianak egy széltartományában élt egy Jóuád nevű zsidó, a ki úgy, mint értette s a mennyire ő ott szükséges volt, orvoslással foglalkozott. Egykor épen jól akarta tölteni a napot kunyhójában, midőn egy csoport asszony ott elélovagolt, egy öreg embertől gyalog kaulauzoltatva. Hirtelen a csoport között láрма támadott, s csak hamar hallatszék:

„Jóuád, jó Jóuád siess! segítségére van szükséged.“

A kalauz vala, a ki ezt kiáltá. A kiszólított megjelent s amaz egész szorongással mondá: hogy Nábottin, az Asker chán kedvese a lórol egy köre esett, s felő hogy megholt s Jóuádnak segítenie kelle. De ő azon sok elhívtak közé tartozott, kik épen ott sietnek legkevésbé, a hol a segítség legszükségesebb.

Azonban a kalauz feje az asszonyság életétől függött. Ő Jóuád irányában a természeti jogot használá, s ez őtet az Asker chán házához követé, a hova a megsebesült Nábottin már megérkezett volt.

A czombcsont marjult volt ki, s Jóuád fátyolát és köntösének egy részit levetteté, s épen közeledni akart hozzá, midőn a belépő chánnak a düh és félelem miatt csaknem elrekedt hangja őtet feltartoztatá.

„Kutya!“ felkiáltá, „mérészeled csak köntösének prémét is tisztátalan illetésed által megfertéztetni, fejedet mindjárt keltéhasítom.“

„Hogy akarja az én kegyelmes chánom, hogy a kimarjult izületet helyre tegyem, a nélkül, hogy a beteget megtapogassam?“ kérdé Jóuád.

„Nem tudom, s azon nem is törődöm,“ viszonzá a felbőszült chán, fogát csikorgatva s lábaival tapodva, „de meg kell gyógyítnod, vagy meghalsz. Ha ő a te atkozott nemzetsegdeből való lenne, hiszem eddig meggyógyult volna.“

„Reménylen alázatosan,“ felele Jóuád, „hogy e hölgyet meggyógyíthatom, de meg kell tapogatnom.“

„Akkor fejed ezen a szőnyegen elődbe hengeredik, kutya. Fogj hozzá, két óra alatt vagy meggyógyul, vagy te nem élsz, hogy szenvedéseivel csufolódjál.“

„Ábrahámnak Istene!“ sohajta Jóuád, a midőn halálos félelmében alá s fel járkála, „mikor szünsz meg a te népedet látogatni? Hol keressek segédelmet, ha te elhagysz? Tehát óráim meg vannak számlálva. De megállj! atyáim sirjaira! megkísértem. Hiszen csak meghalhat-

tok! Töstént hozzatok egy bivalat azok közül, melyek amott az udvaron lóheret esznek, az ablak alá!“

Akár milyen különösnek tetszett is ez a parancsolat, még is rögtön engedelmessékedtek annak. Jóuád ekkor parancsolá az asszonyoknak, hogy a hölgyet ültessék az állatra s két lábát selyem kendővel a bival hasa alatt keményen kössék össze, ezután vizet tétető eleibe, melyből mohon igen sokat ivott. Rövid idő múlva a lóher és víz szokott működésüket megtevék s az állatot nagyon kifeszíték. Nábottin sikollásaival a levegőt szaggatta, asszonyai vigasztalták, s rokonszenzűvel együtt jajgattak, a chán szitkozódott, könyörgött és fenyegetődzött, mi alatt a kilódott állat csendesen nyögött.

Midőn Jóuád a tagot eléggé meghúzódvá lenni gondolta, hirtelen egy éles késsel elvágá a sháwt, mely a Nábottin lábait összevetőve tartá. Egy hangos csattanás jelenté, hogy a csont serpenyőjébe visszament, s a gyógyulás megesett.

Leirhatatlan vala a zavarodás, mely most következett; mindenfelől jöttek a szerencsekívánások és vizsgáztatások.

Jóuád egymásután kutya, vagy angyal volt, a mint Nábottin a gyógymódra panaszkodott vagy annak ügyességét dicsérete. Végre ágyán fekvék s úgy látszék, miután valamely italt bevett, mit Jóuád rendelt vala, hogy álomra hajlik.

A gyógymód segített, az asszonyság meggyógyult, s Jóuád gazdagon meg lön jutalmazva.

LEVELEZÉS.

Décs augusztus 18. 1853.

Ő cs. k. a. Felsője születése napja nálunk illő kegyelettel lön megünnepelve. Szeredán estve az utcák tündéri fényben ragyogtak; a város háza folyosója körül rakott fél ezer mécs a piac terére nappali világot szórta; de meglepőbb volt a Szamos partján fekvő Haller háza erkélyéről, az egykori történelmi emlékü Rákóczi épületről csillogó mécsék a messze távolba terjedő s a Szamos hullámaiba megtörött sugárai; ma minden egyházakba buzgó ima emeltetett a mindenek urához a kegyes Uralkodó életéért, melyben minden hivatali testületeken kívül, daczára a szüntelenül szakadó záporoknak, nagyszámu közönség vett részt. Agyudurrogások hirdették az innepély nagyszerűségét; estve a színházban dísz-előadás volt kettős világítás mellett; Kisfaludi K.-tól „A hűség próbája“ adatott s Ő cs. k. a. Felsője életnagyságu képe s a császári ház kivilágított czimere mellett, az egész személyzet által az ismeretes nép-hymnus énekeltetett.

Szini tudósításom folytatása:

August. 6-kán a sok ügyességgel bíró szorgalmatos Albisi jutalmára Hegedüs „Hazatérte“ kerültek elő; a francia hibás színiskola gyenge szüleménye, az ellevesztett irány mellett is hatásos mű, mely nálunk teljes kegyelmevel s művészi pontossággal adatott; ki kell emelnem két első rendű színésznövényeket, kik vetélkedni látszottak ez estve, a dícsőség arany almája felett; őket látni igazi öröm volt, mert átszellemülve működtek. Rónainé kedves Flóra volt, s némely jelenésekben kitünő jó, ama lelketrázó helyzetbe midőn szemvilágát visszakapja, majd némává és ismét beszédessé válik a kedély-hullámzatok s indulatviharok kitérésének gyenge testalkotához képest is elég kifejezést is tudott adni. Zalánfi grófnót, a gögös urnót, kinek kebléből a szívgyöngyödebb érzelmei már-már kihaltak, s abba a pokoli ármány szövé undok halálját minden szőnyeeivel, híven állítá előnkbe Szabóné; különösen a szenvedélyesebb mozzanatokban. Mindketten felvonások között

is hívtak. Rónai Lázár, Károlyi, Virányi Péter, helyükön voltak.

August. 7-én „Mátyás Diák.”

August. 9-én „A Rózsa királyné” megint Hegedüs műve adatott új hérlében, mely, hogy az elsőnél gyengébben ütött ki, annak sok okai lehetnek, melyeket egyszer elősorolunk. A darab tetszett.

11-én „A 3 mellény” nem sok drámai belbecsessel bír, de élénk meneti mulattató kis társalgásu francia darab, melyben a 3 mellényes ur Károlyi, s a kedélyesen dévaj asszonyka Szabóné kedvesek voltak.

13-án Gritti Szigligeti jobb történeti műveinek egyike hozott színre. A czimszerpben Rónai jeleskedett, méltó helyén állott mellette Szabóné, Gertrud, ki szerepe szívréhatóbb jeleneteiben szűnni nem akaró tapsokra ragadta a közönséget.

14-kén Csikós. 15-én Szökött katon a Szigligeti ismeretes népszínművei adatottak, oly jól mint még Déseán nem látták.

Szombatra „Lecouvreur Adrienne” van hirdelve. M. M.

Torda, aug. 20-án. Nehány hét óta egy műkedvelő-társulat előadásai oszlatják a nyulni kezdő esték unalmát. Vezetőjük a derék Csizsér, a ki fáradhatlanul munkál betanításukban. Eddig előadott darabjaik: Nöttek térj; Egy nő, kinek két férje van; Rókkant huszár; Párbaj mint istenitélet, Örökség. Az előadásokat szép számú közönség látogatta, úgy, hogy néha szükké lesz a színterem, a mely fájdalom csakugyan nem egyéb, mint egy valóságos szin, a sajátjait színház más célra lévén elfoglalva. A műkedvelők sok ügyességet tanusítanak, főként a R. testvérek, H. I. Cs. I. Csak en avant! Közlebről Hervey Ida lépett fel párszor s oly nagy tetszésben részesült, hogy, a mi itt szokatlan, felvonásközben is hivatott.

Csizsér: ősszel a kolozsvári színpadra szándékozik, s hiszik, hogy mint régi ismerős az elmúlt szép időkből, nem hiába.

Nem rég kereskedőink egyikének boltját éjel feltörék s 600 pfrot rablának el. A tettes vagy tettesek még nem tudják.

A fürdőt meglehetősen látogatták az idén, s gyógyerejét sokan tapasztalák. Azonban legyen szabad a részvényeseket önérdékükben figyelmeztetni, hogy gondoskodjanak kissé több kényelemről. Az ember fürdön menekülni szeret a háztartás gondjaitól, s itt az idén — vendégös hiányában — a legnagyobb mértékben kelle azzal foglalkozni. Aztán lehetne tán arról is gondoskodni, hogy a fürdő körül némi lombsátor legyen, mert e sivar pusztaság nem csak fárasztó a lélekre, de tán egészségtelen is. . . . d.

Brassó aug. 16-kán. Kacsvinszki társasága nem csak élénk tetszésben, hanem számos látogatásban is részesül. Minden eddig előadott opera telt ház előtt történt. A közel Háromszékről is számosan jönnek az előadásokra. A dalszemélyzettel a közönség nagyon meg van elégedve s ezt gyakori zajos tetszésnyilvánítással adja tudokra. Tegnap a „Béla futása” előadásakor virágfüzérek s koszorúk özlönének a színpadra. A közönség el volt ragadtatva. A társaság éneke, játéka és jelmeze öszhangzó egybefüggésben vannak. Csak a városi zenekar hagy még némi kívánni valót. — Közlebről „A Kunok” fog színre kerülni Szerdahelyi N. javára.

Igy ír a brassói német lap.

Radna a leggyönyörűbb fekvésű erdélyi fürdők közé tartozik s az idén leglátogatottabb volt; — de hiányzott az, mi a fürdői életet kedvesse szokta tenni, a bizalmas összesimulás, fesztelen társas élet. A természet keresetlen pompájával szemben ellentétet képezett a mesterkelt fényezés és pompa. Voltak, kik zongorájokat is felcipelték a magas hegyek közé; pedig ott, ha az ember a szobából ki-

megy, már hallja a szárnyas dalosok kedves harmóniáját. Pongrácz is fen van barna hangászkarával.

Sztojkan a tavaly annyira látogatott sztojkafalvi fürdön az idén kevés vendég volt, a fürdői életet említeni sem lehet, melyet unalom és kedvetlenség jellemezett, mit a néptelenség okozott; úgy látszik ezen hasznos gyógyforrások életkora lejárt.

H I R F Ū Z É R .

Kolozsvár.

* A mint értesültünk a szomszéd Lónán történt tüzvész 102 gazdát tett tönkre; 47 házat, 21 csürt, 1700 kalangya gabonát s temérdek takarmányt hamvaszta el. A mint a vész híre városunkba ért, rögtön minden fecs-kendőt Lónára szállítanak, s az oltás körül minden lehető erély ki lön fejtve, de a tülhatalomra vergődött elemnek ellentállani csak kevésse sikerült. Másnap az első czélszerűen elvégzésére közadakozás volt városunkban, melynek következtül néhány szekér élelmet lehet a szerencsétlenek számára szállítani, a kik részint az épen maradt templomba, részint a tűz által nem ért pár lakházba nyertek elhelyezést. Itt azonban Kolozsvár lelkes részvéte meg nem állapodik; miként hallók, e hó 25-kén tüzijáték, 28-kán pedig hangverseny lesz a szerencsétlenek fölségéllésére.

* Pár nap óta némelyek az ég nyugoti részén a látkör szélétől nem nagyon meszsze egy halvány üstökösöt hisznek látni. A helybeli csillagdából — ennek czélszerűen helyzete miatt — észrevehető nem lévén, még semmi alapot sem írhatunk a szokatlan „földiekkel játszó égi tűnemény” felől.

* Banó István, a rom. kath. lyceumban 34 évig a jogtan tanára élte 63-ik évében f. hó 22-kén meghalálzott!

— A „Történet és Szépirodalom” című könyvre az előfizetés és aláírás ideje e hó végével lejár. A kiadó ezt azért kívánja hazai irodalmunk pártolónak tudtára adni, nehogy az elkésett előfizetők rövidséget szenvedjenek, mert csak is kevés példányul szándékozik többet nyomtatni, mint mennyit a beküldött aláírók szám igényel. A fenmaradt példányok ára legalább is egy harmaddal feljebb lesz emelve.

* Hg. Schwarzenberg polg. és kat kormányzó ő magassága e hó 16-kán a brassói kerületben tett körútjából szerencsésen megérkezett Szebenbe.

* Kath. püspök ő mlga a sepsiszentgyörgyi kerületi kórház fölszentelésekor ez intézet számára 200 pfrot adományozott. — A Dézsi vezetése alatti szintársulat is előadást rendezett e kórház számára, s a tiszta jövedelem 125 frot tön.

— Az új ipartörvény alpvonalaí felől hallhatni, hogy az iparágok közt új osztályozás fog történni. A czéhek meg lesznek tartva, s a rokon iparágokat egyesíteni fogják.

— Schweiz Solothurn kantonában e hó 11-kén 11 $\frac{1}{2}$ óraker d. e. erős földrengéseket éreztek. Kémények omlottak össze, a harangok megkondultak.

— Ira Aldrige, a néger színész, Pestre megérkezett s újból néhányszor fel fog lépni.

— Beszéli, hogy a czegléd-kecskeméti vasút e hó 30-kán fog megnyílni a közforgalomnak.

— Brüsszelben egy társulat galambversenyt rendezett. A legelső galamb 12 óra alatt 140 mértföldnyi útát tön, azaz egy óra alatt több mint 11 mföldet.

— Salzburgban jelenleg egy almafa egyszerűen virágzik és gyümölcsözik.

— Tudomás szerint a házaló kereskedés hatásáról a hivataloktól vélemény kérés, melyből kitünjék, vajjon a házalás üzésében a szekér használásának eltöltása czélszerűtlennek bizonyult-e be. Hir szerint a vélemények többsége a házaló kereskedés érdekében ütött ki, s nem sokára egy a házalást illető ministeri intézkedés megjelenését várják.

— A korán elhunyt Iduna (Szász Károlyné,) mindössze csak 11 költeményt írt. Most férje ezeket igen díszes kiállításban szándékozik kiadni.

— A debreczeni kereskedelmi és iparkamara közlebről kiadott évi jelentésében reményét fejezi ki, hogy a szolnok-debreczeni vaspálya jövő évben járható lesz. Adja Isten! Akkor Pest télen nyáron legfeljebb 2 napra fog tölünk esni.

— Pesten a háziurak rendeletet kaptak, hogy zsendelylél fedett házaikat egy év alatt cserép-fedéllel lássák el. Nálunk előbb a szalmafüdelek ellen kellene írtó-hadjáratot kezdeni.

— A troyesi (Frankhon) községhatóság megiltotta volt minden 20 éven alóli férfiak és leányok a nyilvános bálokbani megjelenést; azonban e tilalmat csak hamar viszsza kelle húznia, mert minden leánnyal bíró anya opponált, állítván: hogy ha ők addig várnak, míg 20 éves leányaikat bába vezetik, úgy ezek mind hajadonoknak maradnak, mert a szent házasságot táncz közben köthetni. A megyei hivatalnokok nejei legelsőek voltak a békélenkedők közt.

— Jókai „Török világ” című regénye német nyelven is meg fog jelenni még pedig egyszerűen a második magyar kiadásal.

— Váradon nem rég egy szerencsétlen fiatal hölgyet temetének el, a ki Pestről csak azért ment oda, hogy kedvese hütlenségéről meggyőződjék s azonnal mérget vön be. Sirjára nökezek naponként virágot hintenek!

— Liszt Ferenc hazánkfiát Pestre várják.

— Páris városának jelenleg épen 500 millió frank adóssága van. Szolgálon vigasztalásul a hasonló hajóban uszóknak.

— A bécsi emléktemplom építésére jul. végéig begyűlt pénzádomány öszszesen tett: 1,015,386 frot 20 $\frac{3}{4}$ krt kész pénzben, 31,002 frot 40 krt kötelezvényekben és 138,165 frot 25 krt biztosított, ezután befizetendő öszszegekben.

M O Z A I K .

* A párisi világ figyelmét egy tragikus esemény foglalkodtatja. N. Adrianna, hájdús özvegy, tíz év előtt a dieppei fürdőkben egy fiatal spanyol diplomatát megismert és megszeretett. A platonai viszonyt egy illemházasság, melyre a nő kényszerítetett, szakasztá félbe. Adrianna férjét ennek jószágaira kísérte. Mult évben ez utóbbi, gr. ***., élénk, kalandos szellem, egy társasághoz csatlakozott, mely belső Afrika beutazását tűzte ki céljául, de melynek tizenegy tagjai közül pár hóval később csak négy tért vissza, a többiek az afrikai vadtörzsek közt halálukat lelvén. Adrianna a szokásos gyászviselés után mult évi dec. hóban Párisba jött, hova őt nyomban a spanyol is követé, s annak nagyszámú imádóit csakhamar háttérbe szorította. Ekkor hirtelen azon tudósítás lepte meg a szerelmes párt, hogy a gróf nem halt meg, hanem két angollal együtt a vademberek körmei közül megszabadult. Azon nap, midőn e hir a párisi lapokban megjelent, a szerelmesek egy közel kisvárosba utaztak s ott egy fogadott szobában pisztolyal vetettek véget életüknek. A gróf haláláról mindamellett czafolhatlan adatok léteznek, s a fönemlített hirt Adrianna volt imádóinak valamelyike költetel boszúból, kit most a grófnő rokonai nyomoznak.

* Párisban bizonyos Gianetti közlebről kíséreltet tön egy általa feltalált készülettel. Egy másfél láb átmérő golyóval, — melyet szénsavany-

gázzal tölt meg, a vízből 200 font nehéz terhet emel ki. Ő e készüllet által nem csak a legnehezebb terheket akarja a vízből felhozni, hanem azt is kívinné, hogy a hajókat az elsüllyedéstől megóvja s azokat oly könnyűvé tegye, hogy a legcsekélyebb mélységű vízben is úszhassanak.

* Valaki így határozta meg az orvosi tudományt: A természet harcban van a betegséggel; ekkor jön egy vak (az orvos) egy bottal, hogy a harcznak véget vessen s elkezd hadonászni, a nélkül hogy tudná hová esnek ütése. Ha a betegséget üti, úgy gyógyít, ha pedig a természetet találja, úgy gyilkol.

* Két paraszt ivott a korcsmában. A háborura került a beszéd.

— Mondja csak kend, Istók, szolt az egyik, mi is tulajdonképen az a háboru? én soha sem láttam.

— A háboru? felelt a másik. Hát lássa kend az ugy esik, hogy ez a pohár itt az egyik király, ez itt a másik; aztán mindenik királynak van katonája, egy egész tábor. Egyszer csak megharagusznak, a táborokat elviszik a határra, s egyik király a másik katonáit agyon löveti, ez pedig amazéval bánik épen ugy. Ez aztán háboru. Érti kend?

— Már milyen nagy ostonbaság az, szolt az első; hát minek olyan messze vinni a katonákat?

Miért nem löveti agyon mindenik király otthon a maga katonáit. Ez sokkal rövidebb volna.

* A bécsi állományomda. A cs. kir. állományomda, e legnagyobbszertű intézet működése és kiterjedése felől nemrég hosszabb cikk jelent meg, melyből jónak látjuk néhány részletet közölni. Az elcinte elégségesnek bizonyult 3 erjú gőzgépet csakhamar 8 löerejével kellett felcserélni, s midőn ez nem volt elég, egy pinzetüregű ástak ki és boltztak be, hol a jelenleg is működő 18 löerejű gépet állították fel, anélkül azonban, hogy ezért a fölötte álló gép akadályoztatnék működésében. A nagy-szerű épületben 5000 lábnyi hosszú csöveken terjed a gáz mindenfelé, s telen a megemésztett gáz némely nap 24,000 köblábra rug. Más, 3—6 hüvelyknyi széles rézcsövek, melyeknek hossza mintegy 1062 láb, több termet gőzzel fűtenek; egy harmadik, hasonlólag 1062 lábnyi hosszú csőrendszer által a víz huzatik fel és csapoltatik le. Az igazgató szobájából beszélő csövek, összesen 1308 lábnyi hosszát képezők, visznek a legtávolabb munkatermekbe. Hogy némileg kitűnjék, mily mértékben gyarapodott az intézet 1845 óta, csak azt jegyezzük meg, hogy a személyzet 26 főről 868-ra, az évenkénti forgalomba jött pénz 453,000 frtól 2,200,000-re, a betűkészlet 1214 mázsáról 3000-re, az elhasznált papir 23,950 rizmáról 200,000-re, a vas kézi-

sajtók száma 20-ról 50-re, a gyorsajtóké 5-ről 40-re, a kösajtóké 12-ről 30-ra, a réz- és simító sajtóké 24-re emelkedett. Van ezenkívül a nyomdának 8 bélyegző, 9 számozó, 3 cifra nyomó- és domborító, két szedő és osztó gépe s 60 galváni készlete. Mindent, mi az intézet sokszertű ügyének létesítésére szükséges, az intézetben javítanak és igazítanak helyre, van az intézetnek ennél fogva saját kovács-, gép- és asztalos-műhelye. P.N.

* Hogy a fényüzés Északamerikában — e democrata népvilágban sem mellőztetik, erre bizony-ságul elég csak a new-yorki borbélyműhelyeket is fölemlíteni. Egy ilyen elsőrendű műhelyben minden gondolható fény- és kényelemmel találkozunk. Így például a St. Nicolaus-hotelben nemrég rendezett borbélyteremben egyedül a disztívények s butorok 10,000 dollár értékűek. A szappanozó csészek ugy mint a kefék foglaltványai czüstből vannak; a székek, melyek mindegyike 100 dollárba került, rózsafából készültek; a padlat pompásan frescóra festve, a falak legdrágább tükörrel fődveik, s a legedebbséggel telve. Huszonnégy segéd egyforma pompás öltözetben végzi a szolgálatot. A második és harmadik rendű műhelyek kevesebb igénytelen kinézésűek ugyan, hanem mégis székeik mahagoni-fából, szappanozó- s mosdó-edényeik porcellánból vannak.

HIRDETÉSEK.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

(196)

(1—2)

Haszonbéri hirdetés.

A bonyhai két grófi udvarok részéről folyó év szeptember 29-én mint a bonyhai vásár napján a következő földesuri javadalmak fognak közárverés útján három, vagy hat egymásután folyó évekre haszonbérbe kiadni, u. m.

1-ör Bonyhán a vásár és kilencz-havi kirekesztő korcsomároltatási jog, s két vendégfogadó egész éven át szabad használata.

2-ör Leppentden, és Oláh-Szt Lászlón, kilencz-havi

3-ör Bornádon és Kápolnán, egész évi és

4-er Csávason hat havi s Dányánon három havi szabad korcsomároltatási jog.

5-ör Az Oláh Szt. Lászlói és a Kápolnai határon két négy-négy kövű a legjobb állapotba a Küküllőn lévő mal-mok, és

6-ör Kápolnán a Küküllőn lévő állóhid vámja. A mely alkalommal egyszersmint tudtul adatik, hogy a fent irt bonyhai s ahoz tartozó 16 kövű jak is több egymásután folyó évekre haszonbérbe kiadandók, s a fent irt iddig vagy alólrtnál Erzsébetvárosában, vagy pedig Bonyhán a két udvarok gazdatiszjeinél, a haszonbéri feltételekkel megismerkedni lehet.

Bonyha aug. 17-én 1853.

Pávai Wajna Elek, jószágfelügyelő.

(199)

(1—3)

Az ugynevezett

TIVOLI, minden hozzátartozó butoraival, tekeasztallal, pinccékkel, nevezetesen újra kikészített tágos konyhával, ha szükségesnek, a volt viadal-iskola termével, mellettszobáival együtt mostani Szt Mihály napjától haszonbérbe kiadó.

Ára felől értekezhetni tulajdonos Schütz József ural Tordautca 123 sz.

(197)

NYILVÁNOS KÖSZÖNET.

(Kivonat a sziléziai újság idei 167-ik számából.)

Hetegig tartó hátrigrincz és tagszaggatásban szenvedve, s miután semmiféle gyógyszer nem használt, megvettem a **szabadalmazott angol-vásznat**, melyet Weisz Wilmos ur hirdett, felragasztattam fájdalmam tagjaimra, és becsületesre mondom, hogy alig telt el 7 óra, elmúlt fájdalmam; ennélfogva meg kell vallanom, hogy ezen szabadalmazott angol vászon, minden névvel nevezendő szeritől csak annyiból különbözik, hogy ez valójában gyógyít.

Boroszló **Schaumburg** m. k. gépész.

Ezen szabadalmazott AN-GOL-VÁSZON mindennemű köszvény, csúz, rheuma, orbáncz, görccs ellen, Kolozsvárt csak is a Tilsch könyvkereskedésében kapható.

(198)

(1—3)

Méhes Lajos

Susztermester Kolozsvárt (n. piac G. Rhédei ház szög.) ajánlja **böven ellátott cipő és csizma rak-tárát**, elvállal minden e nemű munkát; csinos, divatos és nagyon jutányos elkészítésért kezeskedik. **Nála található a legjobb fény-máz kisebb és nagyobb mennyiségben és jutányos áron.**

(195)

(2—2)

Tagosított birtok haszonbérbe adása.

Méltóságos gróf Haller Lajos urnak Kolozsvárhoz 2 1/2 órányira fekvő igen czélszerűen tagosított, mindennemű gazdasági épületekkel jómóddal ellátott **szentmihálytelki nagy kiterjedésű jószág**, az ahoz szükséges fundus instructussal együtt folyó év Szt Mihály napjától kezdve több évrekre haszonbérbe kiadó. Bővebb fölvilágosítást Kolozsvárt 456. szám alatt Klein Frigyesnél kaphatni.

(192)

(2—3)

Ház-eladás.

Kolozsvárt a b. Középutczában a néhai Kolozsvári Ferencz örökösei háza, melynek terjedelme 362 □ öl, örök áron eladó. Bővebb értesítést vehetni Szathmári testvér urak kereskedésében.

(190)

(3—3)

Kolozsvárt a külső-Magyarutzában lévő 513 számú ugy nevezett „**FEJEDELMI KERT**“ kedvező föltételek mellett szabad kézből örök áron eladó. Bővebb tudomást szerethetni a Tilsch könyvkereskedésében.

(189)

(3—3)

JÓSZÁG HASZONBÉRLÉS.

Mező-Szentjakabon, közel Kolozsvárhoz, Tordához és Szamosújvárhoz, vagyon egy jószág négy, vagy hat egymásután következő évekre haszon-

bérbe kiadó. — Ezen jószágban vannak mintegy 1760 véka férőseggű szántók, vagyon egy nagy hodály, melyben évenként megterem 150 székérre való kaszálók, egy lisztelő malom egy nagy nádas tóval, egy jó lakház és több gazdasági épületek; továbbá 18 curialis emberek, melyek évenként részint 20, részint 12 nap-számot tesznek; végre egy darab erdő, és egy darab jelenleg is művált álló termő szőlő.

E részben lehet értekezni Kolozsvárt kereskedő Ákóntz István urnal a nagy piaczon 5. sz. alatt. — Szászvárost pedig kereskedő Leonhárd urnal.

(183)

A mezei gazdákhöz.

A cs. k. kivált. első austriai bécsi Biztosító-társulat alólrtn füügynöksége tisztelettel hívja fel a jószágtulajdonos, haszonbérlet s mezei gazda urakat, miszerint a folyamban lévő aratás alkalmával szénajókat s más gabonakészleteket biztosítani sziveskedjenek s maguknak szorgalmuk és fáradságuk ezen gyümölcsöseit kármentesítsék a fennevezett társulat ügynökeinél, és pedig

Kolozsvárt: Tilsch János, N. Enyeden: Papp János, Balásfalván: Kovrig Tivadar, Tordán: Timár József uraknál, hol a részvények következőleg fognak kiszámítani:

Széna- és gabonakészletért a szabadban minden 100 ft után 3 hónapra 1% vagy 1 frt. Szalmával fedett fa-épületben 45 kr. Zsendelyllyel „ „ „ 36 „ Cseréppel „ „ „ 20 „ három hónapi időközre.

A legjutányosabb részvények mellett élénk pártolást reméll a bécsi cs. k. kivált. első austriai biztosító-társulat füügynöksége.

Sznluszky Constantin.